

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZDEN SAYAR VE DEREN DİLARA SAYAR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2013/4022)

Karar Tarihi: 13/4/2016

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Nuri NECİPOĞLU
Erdal TERCAN
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ
Raportör Yrd. : Leyla Nur ODUNCU
Başvurucular : 1. Özden SAYAR
2. Deren Dilara SAYAR
Vekili : Av. Serdar ÖZERSİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, terör eylemi kapsamında gerçekleşen patlamada birinci başvurucunun eşi, ikinci başvurucunun babasının ölmesi nedeniyle idare hukukunun genel hükümleri kapsamında manevi zararların tazmini için yapılan başvurunun ve akabinde açılan davanın reddedilmesi; 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun kapsamında maddi zararlarının tazmini için yapılan başvuru kabul edilmekle birlikte tazminat miktarının az olmasından dolayı açılan davanın reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/6/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılmıştır. Başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesi neticesinde başvurunun Komisyona sunulmasına engel teşkil edecek bir eksikliğin bulunmadığı tespit edilmiştir.

3. Birinci Bölüm İkinci Komisyonunca 27/3/2014 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Bölüm Başkanı tarafından 19/6/2015 tarihinde, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, tanınan ek süre sonunda görüşünü 19/8/2015 tarihinde Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

6. Bakanlık tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş 27/8/2015 tarihinde başvurularda tebliğ edilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı herhangi bir beyan ibraz etmemişlerdir.

III. OLAY VE OLGULAR

A. Olaylar

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:
8. Başvurucular, İstanbul ili Büyükçekmece ilçesi Yakuplu beldesi Güzelyurt Mahallesi Bey-Kop. 1. Bölge E-5 kara yolu civarında Tatilya üst geçidi altında çöp konteynırına bırakılan bombanın 18/11/2005 tarihinde patlaması nedeniyle birinci başvurunun eşi, ikinci başvurunun babası olan M.S.nin öldüğünü beyan etmişlerdir.
9. Başvurucular 23/11/2005 tarihinde 5233 sayılı Kanun kapsamına giren zararlarının karşılanması talebiyle İstanbul Valiliği Zarar Tespit Komisyonuna (Komisyon) başvurmuşlardır.
10. Komisyon 25/11/2005 tarihli kararında M.S.nin mirasçılarına tazminat bedeli, tedavi ve cenaze gideri olmak üzere toplam 16.000 TL ödenmesine karar vermiştir.
11. Başvurucular 21/12/2005 tarihinde, miras bırakanın ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararların giderilmesi talepli bir dilekçe ile İçişleri Bakanlığına başvuruda bulunmuşlardır.
12. Komisyon kararı (bkz. § 9) akabinde 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesi gereğince davet yazısı ile birlikte gönderilen sulhname örneği 29/12/2005 tarihinde başvurularda tebliğ edilmiştir.
13. Başvurucular 5/1/2006 tarihinde, miras bırakanın ölümü nedeniyle uğramış oldukları maddi ve manevi zararların giderilmesi talepli bir dilekçe ile İstanbul Valiliğine başvuruda bulunmuşlardır.
14. İstanbul Valiliğine yapmış oldukları başvuru (bkz. § 13) hakkında Komisyon tarafından verilen 20/1/2006 tarihli kararda başvurulardan Komisyonca müracaat ettikleri, Komisyonun 16.000 TL tazminat ödenmesine hükmettiği, sulhname tasarısının başvurularda tebliğ edilmek üzere postaya verildiği, dolayısıyla öngörülen bu miktar dışında maddi tazminat ödenmesi imkânının bulunmadığı, 5233 sayılı Kanun'un manevi tazminat ödenmesi yönündeki talepleri kapsamadığı belirtilmiştir.
15. Başvurulardan İçişleri Bakanlığına yapmış oldukları başvuru (bkz. § 11) hakkında Komisyon tarafından verilen 31/1/2006 tarihli karar ile yukarıdaki paragrafta belirtilen gerekçelerle başvurulardan talepleri reddedilmiştir.
16. Sulhname tasarısı ve davet yazısına Kanun'da belirtilen süre içinde başvurulardan olumlu yanıt verilmemesi üzerine 15/3/2006 tarihinde Komisyon tarafından uyumsuzluk tutanağı düzenlenmiştir.
17. Başvurulardan tarafından 14/2/2006 tarihinde, maddi ve manevi tazminat istemli tam yargı davası açılmıştır.
18. İstanbul 4. İdare Mahkemesinin 30/3/2010 tarihli ve E.2006/590, K.2010/493 sayılı kararı ile gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile 14.560 TL miktarındaki maddi tazminatın idareye başvurulduğu tarihten itibaren uygulanacak yasal faiziyle birlikte başvurularda ödenmesine; davanın kısmen reddine hükmedilmiştir. İlgili gerekçe şöyledir:

"...Bu durumda, meydana gelen ölüm olayının 5233 sayılı Kanun kapsamında olduğu, ancak, tazmin edilecek maddi zararın komisyon kararı tarihi (20.01.2006) itibariyle 14.560,00 YTL (7000 gösterge rakamı x 2005 yılı 2. yarısına ait memur maaş katsayısı yani 0,0416 x 50) olduğu görüldüğünden, 5233 sayılı yasa kapsamında karşılanabilecek zarar miktarının 14.560,00.-TL olduğu sonuç ve kanaatine ulaşılmaktadır.

Ayrıca, 5233 sayılı Kanun, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında

yürütülen faaliyetler nedeniyle maddî zarara uğrayan kişilerin bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek amacıyla düzenlenmiş olup, manevi zararlar bu Kanun kapsamında olmadığından, davacının manevi zararının tazmini isteminin kabulüne olanak bulunmamaktadır...”

19. Başvurucuların temyizi üzerine Danıştay Onbeşinci Dairesinin 18/1/2012 tarihli ve E.2011/9458, K.2012/135 sayılı ilamı ile gerekçesi ile kararın maddi tazminat isteminin kısmen reddine ilişkin kısmının bozulmasına, maddi tazminat isteminin kısmen kabulüne ilişkin kısmının ve manevi tazminat isteminin reddine ilişkin kısmının onanmasına hükmedilmiştir. İlgili gerekçe şöyledir:

“...Dava konusu olayın, bir terör eylemi olduğu açıktır. Nitekim bu hususta taraflar arasında da herhangi bir ihtilaf bulunmamaktadır. Dolayısıyla söz konusu olayın 5233 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra meydana geldiği dikkate alındığında, uyuşmazlığın 5233 sayılı Kanun kapsamında çözümlenmesi zorunlu bulunmaktadır.

Bu durumda, İdare Mahkemesi kararının söz konusu olayın 5233 sayılı Kanun kapsamında olduğu ve 14.560 TL maddi tazminatın davacılara ödenmesi gerektiği yolundaki kısmında hukuka aykırılık bulunmamakla birlikte, 5233 sayılı Kanunun yukarıda açıklanan 7. maddesi uyarınca, tedavi ve cenaze giderlerinin de tazminine karar verilmesi gerekmekte olup; mahkemece bu kısma yönelik olarak da tazminat isteminin reddine karar verilmesinde hukuki isabet bulunmamaktadır.

Nitekim İstanbul Valiliği Zarar Tespit Komisyonu tarafından, tedavi ve cenaze giderlerinin davacılara ödenmesine karar verilmiştir...”

20. Başvurucuların karar düzeltme istemi aynı Dairenin 28/2/2013 tarihli ve E.2012/10144, K.2013/1646 sayılı ilamı ile reddedilmiştir. Ret kararı başvurularda 23/5/2013 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucular 13/6/2013 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

22. İstanbul 4. İdare Mahkemesinin 29/11/2013 tarihli ve E.2013/1175, K.2013/2080 sayılı kararı ile kısmen bozma ilamına uyularak 14.560 TL tazminat miktarına ilaveten tedavi ve cenaze giderlerinin de tazmin edilmesi gereği dikkate alınmış; başvurularda toplam 16.000 TL tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Bu karar taraflarca temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

B. İlgili Hukuk

23. 5233 sayılı Kanun’un 1. maddesi şöyledir:

*“Bu Kanunun amacı, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle **maddî zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemektir.**”*

24. 5233 sayılı Kanun’un 2. maddesi şöyledir:

*“Bu Kanun, sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1 inci, 3 üncü ve 4 üncü maddeleri kapsamına giren eylemler veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin **maddî zararlarının sulhen karşılanması** hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsar.”*

25. 5233 sayılı Kanun’un 25/4/2013 tarihli ve 6462 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle değişik 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Bu Kanun hükümlerine göre sulh yoluyla karşılanabilecek zararlar şunlardır:

...

b) Yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri.”

26. 5233 sayılı Kanun’un, 6462 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle değişik 9.

maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının ilgili kısmı şöyledir:

“Yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde (7000) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda bulunan miktarın;

...

e) Ölenlerin mirasçılara elli katı tutarında,

Nakdî ödeme yapılır.

...

Birinci fıkranın (e) bendine göre belirlenen nakdî ödemenin mirasçılara intikalinde 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun mirasa ilişkin hükümleri uygulanır.”

27. 5233 sayılı Kanun’un 12. maddesi şöyledir:

“Komisyon, doğrudan doğruya veya bilirkşi aracılığı ile yaptığı tespitten sonra 8 inci maddeye göre belirlenen zararı, 9 uncu maddeye göre hesaplanan yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerindeki nakdî ödeme tutarını, 10 uncu maddeye göre ifa tarzını ve 11 inci maddeye göre mahsup edilecek miktarları dikkate alarak, uğranılan zararı sulh yoluyla karşılayacak safi miktarı belirler. Komisyonca, bu esaslara göre hazırlanan sulhname tasarısının örneği davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edilir.

Davet yazısında hak sahibinin sulhname tasarısını imzalamak üzere otuz gün içinde gelmesi veya yetkili bir temsilcisini göndermesi gerektiği, aksi takdirde sulhname tasarısının kabul etmemiş sayılacağı ve yargı yoluna başvurarak zararının tazmin edilmesini talep etme hakkının saklı olduğu belirtilir.

Davet üzerine gelen hak sahibi veya yetkili temsilcisi sulhname tasarısını kabul ettiği takdirde, bu tasarı kendisi veya yetkili temsilcisi ve komisyon başkanı tarafından imzalanır.

Sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemesi sayılması hâllerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek bir örneği ilgiliye gönderilir.

Sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır.”

28. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir

“1. İdari dava türleri şunlardır:

...

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

...”

29. 2577 sayılı Kanunu’nun 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir.”

30. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 26/3/2014 tarihli ve E.2013/1489, K.2014/1219 sayılı ilamının ilgili kısmı şöyledir:

“5233 sayılı Yasa, idarenin terör olaylarına dayalı kusursuz sorumluluk

alanını genişleten, oluşan zararların yargı yoluna başvurmada sulh yoluyla ödenmesine öngören, bu yönüyle uyuşmazlığın sadece maddi zararlara ilişkin kısmının yargı dışı alternatif bir yöntemle giderilmesini sağlayan, ancak manevi zararların karşılanmasını da engellemeyen nitelikte bir yasadır.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 18888/02 nolu başvuruya konu 12/01/2006 günlü Aydın İçyer - Türkiye kararının 81. paragrafında, 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Kaynaklanan Zararların Karşılanması Hakkında Kanunla ilgili olarak "Tazminat Kanun'unda yalnız maddi zararlar için tazminat talep etme olanağının bulunduğu doğru olsa da Kanun'un 12. maddesinin idari mahkemelerde manevi zarar için tazminat talep etme olanağı verdiği görülmektedir." ifadesine yer verilmiştir.

Bu durumda, terör olayları nedeniyle meydana gelen ve sosyal risk ilkesi kapsamında bulunup 5233 sayılı Yasa uyarınca karşılanmayan ilgililerin ileri sürdükleri **manevi zarara bağlı tazminat taleplerine ilişkin uyuşmazlıklarda, idare hukukunun tazminata ilişkin ilke ve kuralları çerçevesinde 2577 sayılı Yasanın öngördüğü usullere tabi olarak manevi tazminat ödenip ödenmeyeceğine ilişkin yargısal incelemesinin yapılması gerekmektedir.**

31. Danıştay Onbeşinci Dairesinin 11/12/2014 tarihli ve E.2011/9361, K.2014/9507 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler sonucunda salt toplumun bir bireyi olmaları nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının sosyal risk ilkesi gereğince sulhen karşılanması amacıyla çıkarılan **5233 sayılı Kanun kapsamında bulunan maddi zararların sulhen karşılanması için 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinden ayrı, özel bir usul öngörmektedir...** Ayrıca, 5233 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesiyle Kanun'un uygulamasını geriye yürüterek, 19/7/1987 - 27/7/2004 tarihleri arasında meydana gelen olaylar nedeniyle zarara uğrayanların, Kanun'un yürürlüğe girmesinden itibaren 1 yıl içinde ilgili mercilere başvurması halinde, bu zararlarının tazmin olacağını getirmekte, böylece 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesinde öngörülen sürelerde dava açma hakkını kullanamayan kişilerin zararlarının da sulhen karşılanmasını amaçlamaktadır..."

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 13/4/2016 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

33. Başvurucular; İstanbul ili Büyükçekmece ilçesi Yakuplu beldesi Güzelyurt Mahallesi Bey-Kop. 1. Bölge E-5 kara yolu civarında Tatilya üst geçidi altında çöp konteynırına terör eylemi kapsamında bırakılan bombanın 18/11/2005 tarihinde patlaması nedeniyle birinci başvuruçunun eşi, ikinci başvuruçunun babası olan M.S.nin öldüğünü, miras bırakanın desteğinden yoksun kaldıklarını, 5233 sayılı Kanun kapsamında yaptıkları müracaatın kabul edildiğini fakat hükmedilen maddi tazminat miktarı düşük olduğu için idare ile sulhname imzalamadıklarını, manevi zararlarının tazmini için idare hukuku genel hükümleri çerçevesinde sosyal risk ilkesi kapsamında idareye yapmış oldukları başvurunun ve akabinde açtıkları davanın reddedildiğini, manevi tazminat istemleri hakkında yaptıkları başvuru ve sonrasında açtıkları davanın 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılmış bir başvuru gibi kabul edilerek reddedildiğini, bu şekilde miras bırakanın ölümü nedeniyle uğramış oldukları manevi zararlarının tazmini imkânından mahrum bırakıldıklarını, ayrıca yaptıkları başvuru hakkında yürütülen işlemlerin makul sürede sonuçlandırılmadığını belirterek Anayasa'nın 2., 10., 17. ve 36. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmiş; maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuşlardır.

B. Değerlendirme

34. Başvuru formu ve ekleri incelendiğinde başvuruçuların 2577 sayılı Kanun kapsamında idareye yapmış oldukları başvurunun ve açtıkları davanın reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 2., 10., 17. ve 36. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia ettikleri anlaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuruçular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruçular, Mahkemece hatalı değerlendirme yapılarak davalarının reddi yönünde karar verildiğini; bu nedenle manevi zararları hakkında idare hukuku genel hükümleri kapsamında inceleme yapılarak bir giderim sağlanması imkânının kendilerine tanınmadığını belirterek Anayasa'nın 2., 10., 17. ve 36. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Manevi tazminat istemlerinin reddedilmesi ile ortaya çıkan hak ihlal iddiaları bakımından temel sorun başvuruçuların mahkemeye etkili erişiminin engellenmesi olduğundan başvuruçuların manevi tazminat istemleri hakkındaki iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkı yönünden incelenmesi uygun görülmüştür.

35. Başvuruçular ayrıca Mahkemece verilen ret kararı neticesinde yakın hısımlarının ölmesine bağlı olarak destekten yoksun kalma tazminatının ödenmesi yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sonucunda zararını karşılayacak bir giderim sağlanması imkânının kendilerine tanınmadığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan yaşam hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Başvuruçuların Komisyona sundukları dilekçe, 2577 sayılı Kanun'un genel hükümleri kapsamında ilgili idarelere sundukları dilekçeler, dava dilekçesi ve bireysel başvuru formunun incelenmesi neticesinde şikâyetin dile getiriliş şekliyle anılan ihlal iddialarının, başvuruçuların tazminat taleplerini delillendirme amaçlı olduğu sonucuna varılmış; başvuruçuların iddiaları hakkında Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Başvuruçular açtıkları davanın reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 10. maddesinde tanımlanan eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Sadece ilgili Anayasa maddesinin yazılması ile yetinilen iddia yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir. Başvuruçuların diğer ihlal iddiaları aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir:

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. Maddi Tazminat Taleplerinin Kısmen Reddi Nedeniyle Adil Yargılanma Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

36. Başvuruçular; terör eylemi kapsamında bırakılan bombanın 18/11/2005 tarihinde patlaması sonucunda birinci başvuruçunun eşi, ikinci başvuruçunun babası olan M.S.nin öldüğünü, bu olay nedeniyle ortaya çıkan zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında tazmin edilmesi için yaptıkları başvuruda hükmedilen tazminat miktarının çok düşük olduğunu, tazminat miktarı yeterli görülmediği için idare ile sulhname imzalamadıklarını, maddi zararları konusunda daha yüksek miktarda tazminata hükmedilmesi gerektiğini fakat bu şikâyet kapsamında açtıkları davanın Mahkemece hatalı şekilde değerlendirilerek reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

37. Bakanlık görüş yazısında, yetkililerin yaşam hakkına yönelik gerçek ve yakın bir riskin bulunduğunu bildikleri ya da bilmeleri gerektiği ve yetkililerin durum üzerinde belirli derecede hâkimiyetlerinin bulunduğu hâllerde devletin yaşam hakkına yönelik pozitif yükümlülüğünün söz konusu olacağı, bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin kararlarının da bulunduğu, yaşam hakkına yönelik ihlal kararı verilmesi ve verilen karar ile bu ihlale ilişkin uygun ve yeterli bir giderimin sağlanması hâlinde ilgili tarafın mağdur statüsünün kalkacağı,

ölüm olayının kasten meydana gelmediği durumlarda hukuki veya idari bir prosedür aracılığıyla tazminat ödenmesi ve zararın makul şekilde telafi edilmesin sağlanabileceği, başvuru konusu olayda da benzer bir durumun söz konusu olduğu ve 5233 sayılı Kanun kapsamında kurulan Komisyon tarafından makul bir tazminat miktarına hükmedildiği, Derece Mahkemesi kararında da idareye başvuru tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile tazminatın başvuruculara ödenmesi yönünde hüküm kurularak davanın reddedildiği, 5233 sayılı Kanun uyarınca belirlenen tazminat miktarına ve bu miktarın hesaplanma şekline adil tatmin olduğu müddetçe Anayasa Mahkemesinin müdahalesinin söz konusu olamayacağı, başvurucuların ceza soruşturmasına yönelik herhangi bir şikâyetlerinin bulunmadığı belirtilerek Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına da atıflar yapılmış; başvurucuların şikâyeti incelenirken bu hususların gözönünde bulundurulması gerektiği yönünde beyanda bulunulmuştur.

38. Bakanlık görüşü başvuruculara tebliğ edilmiş, başvurucular bu görüşe karşı herhangi bir beyanda bulunmamışlardır.

39. 5233 sayılı Kanun uyarınca hükmedilen tazminat miktarının yetersiz olduğu iddiası daha önce bireysel başvuruya konu olmuş ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda verdiği kararında, başvuru konusu olayda yaşam hakkı bakımından devletin koruma yükümlülüğü yönünden herhangi bir sorumluluğu tespit edilmemiş olmakla birlikte objektif sorumluluk anlayışına dayalı sosyal risk ilkesi temel alınarak hazırlanan 5233 sayılı Kanun kapsamında başvuruculara ödenmesine karar verilen tazminatın 5233 sayılı Kanun hükümlerine dayalı olarak Komisyonlar tarafından Kanun'da belirtilen yöntemle göre belirleneceği, başvurucular tarafından 5233 sayılı Kanun kapsamında Komisyonca kendilerine ödenmesi teklif edilen maddi tazminat miktarının Mahkemelerde uygulanan çeşitli kriterler dikkate alınmaksızın maktu olarak belirlendiği ve yetersiz olduğu ileri sürülmekte ise de terörden kaynaklanan zararların dava yoluna gidilmeden ilgililerce tazmini olanağı sağlayan 5233 sayılı Kanun uyarınca belirlenen tazminat miktarına ve bu miktarın hesaplanma şekline belirli bir tatmin sağladığı sürece ve açık bir orantısızlık bulunmadığı müddetçe Anayasa Mahkemesinin müdahalesinin söz konusu olamayacağı belirtilerek başvurucuların yaşam hakkının *ihlal edilmediği* sonucuna varılmıştır (*Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya*, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, §§ 71-76).

40. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrasında bireysel başvurulara ilişkin incelemelerde kanun yolunda gözetilmesi gereken hususların incelemeye tabi tutulamayacağı, 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise açıkça dayanaktan yoksun başvuruların mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir (*Necati Gündüz ve Recep Gündüz*, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 24).

41. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak derece mahkemeleri önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile derece mahkemelerince uyumsuzlukla ilgili varılan sonucun esas yönünden adil olup olmaması bireysel başvuru incelemesine konu olamaz. Bunun tek istisnası, derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası içermesi ve bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olmasıdır. Bu çerçevede kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvurular, derece mahkemesi kararları bariz takdir hatası veya açık keyfilik içermedikçe Anayasa Mahkemesince esas yönünden incelenemez (*Necati Gündüz ve Recep Gündüz*, § 26).

42. Başvurucuların; en yakın aile fertlerinin terör eylemi kapsamında patlayan bomba sonucunda öldüğü ve bu çerçevede oluşan zararlarının 5233 sayılı Kanun kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürdükleri (bkz. § 9) ve belirtilen iddialarını içeren dilekçelerini Derece Mahkemesine ibraz ederek 5233 sayılı Kanun kapsamında başlattıkları maddi tazminat prosedüründe maddi zararlarının karşılanması noktasındaki özel durumunun dikkate alınmasını talep ettikleri anlaşılmaktadır.

43. 5233 sayılı Kanun'un 1. maddesinde bu Kanun'un amacının terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle maddi zarara uğrayan kişilerin, bu zararlarının karşılanmasına ilişkin esas ve usulleri belirlemek olduğu (bkz. § 23), Kanun'un 2. maddesinde bu Kanun'un 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1., 3., ve 4. maddeleri kapsamına giren eylem veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddi zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsadığı (bkz. § 24) ifade edilmiş; zararın 5233 sayılı Kanun kapsamında olduğunun tespitinin yapılması akabinde Kanun'un 7. maddesinde belirtilen zarar kalemleri (bkz. § 25) ve 9. maddesinde belirtilen oranlar (bkz. § 26) üzerinden yapılacak hesaplama ile tespit edilen tazminat miktarının başvurucuya ödenmesine karar verileceği hükme bağlanmıştır.

44. Başvuru konusu olayda başvurucuların talebinin 5233 sayılı Kanun kapsamında olduğu Komisyonca kabul edilerek başvuruculara 16.000 TL ödenmesine karar verilmiştir.

45. İdare Mahkemesi kararında 5233 sayılı Kanun'un 9. maddesinde belirtilen oran dikkate alındığında Kanun kapsamında karşılanabilecek maddi zarar miktarının 14.560 TL olduğu tespitinde bulunulmuş, davanın reddine karar verilmiştir. Temyiz merciince İdare Mahkemesi kararı tedavi ve cenaze giderleri yönünden kısmen bozulmuştur. Başvurucuların iddiaları karar düzeltme aşamasında da incelenip reddedilmek suretiyle 14.560 TL maddi tazminat miktarına ilişkin kısım hakkındaki İdare Mahkemesi hükmü kesinleşmiştir. İlk Derece Mahkemesince kısmen bozma ilamına uyularak ve tedavi ile cenaze giderleri de dikkate alınarak başvuruculara toplam 16.000 TL tazminat ödenmesine karar verilmiş ve bu karar taraflarca temyiz edilmeyerek kesinleşmiştir.

46. Her ne kadar başvurucular, yakın hısımlarının öldürülmesi sonucunda oluşan zararlarının daha yüksek miktarda olduğunu iddia etmiş iseler de 5233 sayılı Kanun kapsamında yaptıkları müracaat ile başlattıkları maddi tazminat prosedüründe başvurucuların anılan iddialarının incelenmesi neticesinde başvurucunun iddiaları hakkında değerlendirmede bulunan Derece Mahkemelerinin kararlarında açık bir keyfilik bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan nedenlerle başvurucular tarafından ileri sürülen iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Manevi Tazminat Taleplerinin Reddedilmesi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

48. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Makul Sürede Yargılanma Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

49. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Manevi Tazminat Taleplerinin Reddedilmesi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

50. Başvurucular, manevi tazminat talebi ile idare hukukunun genel hükümleri kapsamında İstanbul Valiliği ve İçişleri Bakanlığına yaptıkları başvuru hakkında hatalı değerlendirme yapılarak 5233 sayılı Kanun kapsamında manevi tazminat imkânının bulunmadığı gerekçesi ile başvuru ve davalarının reddedildiğini, bu nedenle manevi zararlarının tazminini isteme imkânından mahrum bırakıldıklarını belirtmişlerdir.

51. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurular için benimsediği temel yaklaşım doğrultusunda kural olarak bireysel başvuruya konu davadaki olayların kanıtlanması, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması, yargılama sırasında delillerin kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi ile kişisel bir uyuşmazlığa derece mahkemeleri tarafından getirilen çözümün esas yönünden adil olup olmaması, bireysel başvuru incelemesinde değerlendirmeye tabi tutulamaz. Anayasa’da yer alan hak ve özgürlükler ihlal edilmediği sürece ve açıkça keyfilik içermedikçe, derece mahkemelerinin kararlarındaki maddi ve hukuki hatalar bireysel başvuru incelemesinde ele alınamaz. Bu çerçevede derece mahkemelerinin delilleri değerlendirmesinde açık keyfilik ve bariz takdir hatası bulunmadıkça Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz (*Necati Gündüz ve Recep Gündüz*, § 26).

52. Somut başvuruda da Anayasa Mahkemesinin görevi, usul kurallarının uygulanması konusunda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerini denetlemek olmayıp usule ilişkin uygulamanın kişinin mahkemeye erişim hakkını, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS) aykırı olarak kısıtlayıp kısıtlamadığını denetlemektir (*Neriman Polat*, B. No: 2012/1223, 5/11/2014, § 33).

53. Somut olayda başvuru tarafından idare hukuku genel hükümleri kapsamında talep edilen manevi tazminat isteminin adil yargılanma hakkı kapsamındaki “medeni hak ve yükümlülükler” kavramına dâhil olup olmayacağının değerlendirilmesi gerekmektedir.

54. AİHM’in, AİHS’in 6. maddesine dair benimsediği dinamik yorum anlayışı Mahkemenin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili soyut bir tanımlama yapmaktan kaçınmasına neden olmaktadır. Medeni hak ve yükümlülük kavramı, ilke olarak özel hukuk davalarını AİHS’in 6. maddesinin koruması altına almaktadır. Fakat AİHM, geliştirdiği içtihatla özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar yanında kamu hukuku özellikleri ağır basan, devlet ile birey arasındaki uyuşmazlıkları da medeni hak ve yükümlülük kavramına dâhil etmekte ve 6. maddenin kapsamına girdiğini ortaya koymaktadır (*İsmail Taşpınar*, B. No: 2013/3912, 6/2/2014, § 23).

55. Adil yargılanma hakkının bir insan hakkı olarak kavranmasının bir sonucu olarak AİHM’in geliştirdiği içtihatlar ile “medeni hak ve yükümlülükler” deyiminin kapsamını genişletmesinin en önemli sonucu adil yargılanma hakkının norm alanının genişlemesi olmuştur. Adil yargılanma hakkının norm alanının genişlemesinin bir sonucu olarak, bireyler sahip olduklarını iddia ettikleri tüm yasal hak ve yükümlülükleri talep

edebilir; aynı zamanda devletin bu hak ve yükümlülükler yaptığı her türlü müdahaleye yargı önünde itiraz edebilirler (*İsmail Taşpınar*, § 24).

56. Anayasa'nın 36. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının kapsamının belirlenmesinde de AİHM'in "medeni hak ve yükümlülükler" deyiminin kapsamını genişletme eğilimi gözönüne alınmalıdır. AİHM medeni hak ve yükümlülükler deyimini, hangi hukuk alanına girdiğine ve devletin müdahale edip etmediğine bakmaksızın bir kişinin sahip olduğu, savunulabilecek hak ve yükümlülükleri kapsayacak şekilde genişletme eğilimindedir (*İsmail Taşpınar*, § 26).

57. Başvurucuların terör eylemi kapsamında gerçekleşen patlamadan kaynaklandığını belirttikleri zararlarının manevi tazminat ödenmesi ile giderilmesine ilişkin taleplerinin incelenmesinde 5233 sayılı Kanun'da başvurucuların anılan giderim imkânına ilişkin hüküm bulunmamakla birlikte idare hukukunun genel hükümleri kapsamında başvurucuların anılan talep hakkına sahip olduğu kanaatine varılmaktadır. Kamu hukuku özellikleri ağır basan, tazminata ilişkin devlet ile birey arasındaki bu uyumsuzluk da medeni hak ve yükümlülükler kapsamında kabul edilmeli; bu hak ve yükümlülüğe yönelik müdahale iddiaları hakkında yargı yoluna başvurma ve etkili karar alma hakkına sahip olunduğu sonucuna varılmalıdır.

58. Mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer almaktadır (*Ahmet Yıldırım*, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28; *Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 51; Ş.Ç., B. No: 2012/1061, 21/11/2013, § 28; *Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 41).

59. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyumsuzluk ve uyumsuzluk kapsamında bir talebi mahkeme önüne taşıyabilmek ve bunların etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir. Kişinin mahkemeye başvurmamasını engelleyen veya mahkeme kararını (*Özkan Şen*, § 52) ya da kişinin bizzat mahkemeye başvurmuş olmasını anlamsız hâle getiren sınırlamalar, mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (*İbrahim Can Kışi*, B. No: 2012/1052, 23/7/2014, § 31).

60. AİHM, mahkemeye etkili erişim hakkını "hukukun üstünlüğü" ilkesinin temel unsurlarından biri olarak kabul etmekte ve mahkemeye etkili erişim hakkının, mahkemeye başvuru konusunda tutarlı bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve etkili fırsatlara sahip olmasını gerektirdiğini ifade etmektedir. Bu sebeple hukuki belirsizliklerin ya da uygulamadaki belirsizliklerin tarafların mahkemeye erişimine zarar verdiği durumlarda bu hakkın ihlal edildiğine karar verilmektedir (*Şener Berçin*, B. No: 2013/5516, 22/1/2015, § 52).

61. Başvuru konusu olayda başvurucuların manevi tazminat talebine yönelik olarak mahkemeye erişim hakkı, idari yargı alanında uygulanabilir bir haktır. Bu bağlamda mahkemeye erişim hakkı, tazminat talebi bulunan bir kimsenin bu istemi hakkında bir mahkeme tarafından bu talebin yerinde olduğu ya da olmadığı yönünde bir karar verilmesini isteme hakkıdır.

62. 5233 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde Kanun'un çıkarılış amacı "... terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ancak bu yolla sonuç alamayanların başvurmaları, verilen tazminat miktarlarının haksız zenginleşme aracı olarak kullanılmasının önlenmesi..." şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca 5233 sayılı Kanun'un 2. maddesinin madde gerekçesinde "Zararların sulhen karşılanması yöntemi ile mağdurların yargı yoluna gitmelerine gerek kalmaksızın kısa sürede zararlarının giderilmesi

amaçlanmıştır.” ifadesine yer verilmiştir.

63. 5233 sayılı Kanun’un 2. maddesinde bu Kanun’un, 3713 sayılı Kanun’un 1., 3., ve 4. maddeleri kapsamına giren eylem veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören gerçek kişiler ile özel hukuk tüzel kişilerinin maddi zararlarının sulhen karşılanması hakkındaki esas ve usullere ilişkin hükümleri kapsadığı ifade edilmiş; “*Zararın karşılanmasına ilişkin sulhname*” başlıklı 12. maddesinde ise komisyonun doğrudan doğruya veya bilirkişi aracılığı ile yaptığı tespitten sonra uğranılan zararı sulh yoluyla karşılayacak safi miktarı belirleyeceği ve belirtilen esaslara göre hazırlanan sulhname tasarısının bir örneğini davet yazısı ile birlikte hak sahibine tebliğ edeceği, davet üzerine gelen hak sahibinin veya yetkili temsilcisinin sulhname tasarısını kabul etmesi durumunda bu tasarının kendisi veya yetkili temsilcisi ve komisyon başkanı tarafından imzalanacağı, sulhname tasarısının kabul edilmemesi veya ikinci fıkraya göre kabul edilmemiş sayılması hâllerinde bir uyuşmazlık tutanağı düzenlenerek bir örneğinin ilgiliye gönderileceği, sulh yoluyla çözülemeyen uyuşmazlıklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma haklarının saklı olduğu, 13. maddesinin ilk fıkrasında da sulhnamede belirlenen zararların sulhnamenin imzalanmasından sonra valilik onayı üzerine ifa tarzına göre Bakanlık bütçesine bu amaçla konulan ödenekten üç ay içinde ödeneceği hükme bağlanmıştır (*Zübeyit Kaya*, B. No: 2013/7674, 21/5/2015, § 38). Terör ve terörle mücadeleden doğan maddi zararların karşılanması konusunda 5233 sayılı Kanun, 2577 sayılı Kanun’un 13. maddesinden farklı olarak özel bir giderim usulü ön görülmektedir (bkz. §§ 29, 30).

64. Somut başvuruda başvuru hukuku genel hükümleri kapsamında İçişleri Bakanlığı (bkz. § 11) ve İstanbul Valiliğine (bkz. § 13) yaptıkları başvuruda 5233 sayılı Kanun’da manevi tazminat ödenmesi hakkında hüküm bulunmadığından taleplerin reddine karar verilmiştir (bkz. §§ 14, 15). Başvurucular tarafından idare hukuku genel hükümleri kapsamında manevi tazminat istemli açılan davada başvuru hukuku talebi 5233 sayılı Kanun kapsamında işletilmiş prosedür olarak değerlendirilerek sadece 5233 sayılı Kanun kapsamında bir inceleme yapılmıştır. Başvurucuların idare hukuku genel hükümleri kapsamında yaptıkları başvuru ve açtıkları dava, 5233 sayılı Kanun kapsamında ön görülen ve özel bir giderim usulü olan başvuru yolu şeklinde değerlendirilmiştir. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesi gereği mahkemeye erişim hakkı kapsamındaki etkili karar hakkına yönelik müdahale, Anayasa’nın 13. maddesi bağlamında ölçülülük ilkesi yönünden incelenecektir.

65. Anayasa’nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da Anayasa’nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması da mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım koşullarına ilişkin bir kısım düzenlemenin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallara olduğu açıktır. Ancak bu sınırlamalar, Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz (*Özkan Şen*, § 58; *Tahir Gökatalay*, B. No: 2013/1780, 20/3/2014, § 39; *İbrahim Can Kişi*, § 33).

66. Anayasa’nın “*Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması*” kenar başlıklı 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Ayrıca bu sınırlamalar, Anayasa’nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyet’in gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz (*İbrahim Can Kişi*, § 34;

Neriman Polat, § 42).

67. AİHM de mahkemeye erişim hakkının dayanağı olan AİHS'in 6. maddesinde adil yargılanma hakkının sınırlandırılması rejimi düzenlenmemiş olmasına rağmen bunun hiçbir surette mahkemeye erişim hakkının sınırlandırılmayacağı anlamını taşımadığını, hakkın niteliği gereği mahkemeye erişim konusunda devletin birtakım sınırlama ve düzenlemeler yapmasının kaçınılmaz olduğunu ve bu nedenle Sözleşmeciler devletlerin bu konuda bir takdir alanına sahip olduklarını kabul etmektedir. Ancak bu sınırlamaların hakkın özüne zarar vermeyecek nitelikte, meşru bir amaca dayalı ve kullanılan aracın sınırlama amacı ile orantılı olması, kamu yararının gerekleri ile bireyin hakları arasında kurulmaya çalışılan adil dengeyi bozacak şekilde birey aleyhine katlanılması zor külfetler yüklenmemiş olması gerekir (*Rıza Gençoğlu*, B. No: 2013/3543, 7/5/2015, § 49).

68. Sonuç itibarıyla mutlak olmayan ve sınırlandırılabilen mahkemeye erişim hakkına ilişkin sınırlandırmaların kanuni olması, hakkın özünü zedeleyecek şekilde hakkı kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi, açık ve ölçülü olması ve başvurucu üzerinde ağır bir yük oluşturmaması gerekir (*Serkan Acar*, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38; *İbrahim Can Kişi*, § 36).

69. Bir tazminat veya tam yargı davasına konu olan alacağa ilişkin mevzuat hükümleri kapsamında yürütülen yargılamada kişilerin taleplerini başlattıkları usulde hataya düşülerek incelemenin yapılacağı mevzuat kaynaklarının daraltılması, belirtilen anlamda dava açılması ile ilgili bir kısıtlama olarak değerlendirilmekte ve bu müdahalenin mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

70. Somut olayda başvuru sahiplerinin idare hukuku genel hükümleri kapsamında idareye yapmış oldukları başvurular ve akabinde açtıkları manevi tazminat istemli dava 5233 sayılı Kanun kapsamında incelemeye tabi tutularak anılan Kanun kapsamında başvuru sahiplerinin manevi tazminat talep etme imkânı bulunmadığı gerekçesi ile reddedilmiştir.

71. Manevi tazminat istemi ile 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan bir başvuruda benzer iddialar daha önce bireysel başvuruya konu olmuş ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda verdiği kararında başvuru sahibi, 5233 sayılı Kanun kapsamında yaptığı başvuru ve akabinde açtığı davada manevi tazminat taleplerini mahkeme önünde ileri sürmüş ise de kararın gerekçesinden iddialarının tam olarak karşılanmadığı, 5233 sayılı Kanun'da manevi zararların karşılanmasına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği gerekçesiyle talebin reddine karar verilmesi anlaşıldığından başvuru sahibinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (*Abbas Emre*, B. No: 2014/5005, 6/1/2016, §§ 67-85). Başvuru konusu olayda da başvuru sahiplerine manevi tazminat istemlerinin karşılanmamasından şikâyet etmekle birlikte somut başvuruda başvuru sahibi *Abbas Emre* kararından farklı olarak 5233 sayılı Kanun kapsamında öngörülen prosedür ile manevi tazminat talebinde bulunmamış; idare hukuku genel hükümleri kapsamında başlattıkları süreç ile manevi tazminat istemini dile getirmişlerdir. Bu bakımdan her iki başvuru farklılık arz etmektedir.

72. AİHM *Aydın İçyer/Türkiye* ((kk), B. No: 18888/02, 12/1/2006, § 81) kararında 5233 sayılı Kanun'a dayalı manevi tazminat istemlerinde 5233 sayılı Kanun kapsamında yalnızca maddi zararlar için tazminat talep etme olanağının bulunduğunu ancak Kanun'un 12. maddesinin idari yargıda manevi zarar için tazminat talep etme imkânı sağladığını ifade etmektedir (*Abbas Emre*, § 77).

73. 5233 sayılı Kanun'un 1. maddesinde yer alan "maddi" sözcüğünün itiraz yoluyla iptal edilmesi amacıyla yapılan başvuruda Anayasa Mahkemesi 25/6/2009 tarihli ve E.2006/79, K.2009/97 sayılı kararında anılan iptal istemini reddetmiştir. İlgili gerekçe

şöyledir:

“5233 sayılı Yasa, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının özellikle yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanması amacıyla hazırlanmış bir yasadır. Yasa bu yönüyle zarara uğrayan vatandaş ile devlet arasındaki uyumsuzlukta yargı yoluna gidilmeden alternatif bir çözüm yöntemi getirmiştir. Yasa koyucu bu amaca uygun olarak yargılama hukuku kurallarından farklı hükümler öngörerek buna ilişkin esasları Yasa'da ayrıntılı olarak kurala bağlamıştır.

...

5233 sayılı Yasa, idarenin eylem ve işleminin sonucu olmayan ve herhangi bir idari işlem veya eylemle doğrudan nedensellik bağı da bulunmayan, ancak terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararların da tazmini yolunu açan, bu anlamda idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişleten bir yasadır. Bu Yasa idarenin kusursuz sorumluluk alanını genişletmekle birlikte, aynı zamanda terör ve terörle mücadele sırasında meydana gelen zararlardan sadece 'maddi' olan kısmının sulh yoluyla tazminine ilişkin esas ve usulleri belirlemektedir. Yasa'da bu zararlardan 'manevi' olan kısmın idareden talep edilemeyeceğine ilişkin bir hükme yer verilmediği gibi, 12. maddede 'sulh yoluyla çözülemeyen uyumsuzluklarda ilgililerin yargı yoluna başvurma hakları saklıdır' denilerek Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasına paralel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu nedenle itiraz konusu ibare, idarenin sorumluluk alanını daraltan veya idari işlem veya eylemlere karşı yargı yolunu kapatan bir hüküm içermemektedir.”

74. 5233 sayılı Kanun maddi zararların özel bir giderim usulü (bkz. §§ 24, 25, 44, 45, 55) olmakla birlikte manevi zararların karşılanmasına da engel olmayan bir yasadır. 2577 sayılı Kanun'un 12. ve 13. maddelerinde, idarenin işlem veya eyleminden kaynaklı olarak hakları ihlal edilenlere tazminat talebinde bulunabilme imkânı tanınmaktadır. Bu yol, 5233 sayılı Kanun dışında idari yargıda genel hükümlere başvurularda uğranılan zararın tazminine imkân sağlamaktadır (Abbas Emre, § 81).

75. Somut başvuruda tazminat hukukunun genel prensiplerine göre yapılan başvuru ve açılan davada 5233 sayılı Kanun'un 12. maddesinin son fıkrasındaki (bkz. § 27), 2577 sayılı Kanun'un 1. ve 13. maddelerindeki (bkz. §§ 28, 29) açık düzenlemeler ve Anayasa Mahkemesi (bkz. § 73), Danıştay (bkz. §§ 30, 31), AİHM (bkz. § 72) içtihatları dikkate alındığında başvuru sahiplerinin manevi tazminat talebi hakkında idare hukukunun genel hükümleri kapsamında inceleme yapılarak bir karar verilmesi yoluyla başvuru sahibinin mahkemeye erişimine olanak sağlanabilirdi. İdareye yaptıkları başvuruları ve açtıkları davayı tazminat hukukunun genel hükümlerine göre inceletme imkânından mahrum kalan başvuru sahiplerinin mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulduğu kabul edilmiştir.

76. Açıklanan nedenlerle başvuru sahiplerinin, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

c. Makul Sürede Yargılanma Haklarının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

77. Başvuru sahibi 5233 sayılı Kanun kapsamında ileri sürülen giderim talebinin değerlendirilmesi hususundaki idari süreç ve yargılama prosedürünün makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde tanımlanan makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

78. 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan müracaatlarda idari yargı makamları nezdindeki yargılamaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda verdiği kararlarında, komisyon ve yargılama aşamalarında geçen süreler ile davanın tüm koşulları, karara bağlanan başvuru sayısı ve yargılama sürecinde komisyon ve yargılama makamlarınca yapılan işlemler

dikkate alınarak uyuşmazlığın karara bağlanması konusunda kamu otoritelerine ve özellikle yargılama organlarına atfedilebilecek bir gecikmenin olmadığı ve toplamda sekiz yılın altında gerçekleşen başvuruların karara bağlanma süresinin makul sürede yargılanma hakkının ihlaline yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır (*Sabri Çetin*, B. No: 2013/3007, 6/2/2014, §§ 61-69; *Mahmut Can Arslan*, B. No: 2013/3008, 6/2/2014, §§ 60-68; *Mehmet Gürgen*, B. No: 2013/3202, 6/2/2014, §§ 58-66; *Celal Demir*, B. No: 2013/3309, 6/2/2014, §§ 58-66). Başvurunun kesin olarak karara bağlanmasının daha uzun bir sürede gerçekleştiği ve bu durumun başvuruculara atfedilebilecek bir kusurdan kaynaklanmadığı durumlarda ise makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (*İsmet Kaya*, B. No: 2013/2294, 8/5/2014, §§ 46-70).

79. Anayasa Mahkemesi yukarıdaki paragrafta belirtilen kararlarında komisyonlara yapılan başvurularda öngörülemez düzeyde meydana gelen geçici ve olağanüstü artışı da dikkate alarak 5233 sayılı Kanun kapsamında yapılan başvurularda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları incelerken kullanacağı ilkeleri oluşturmuştur. Komisyonlara yapılan başvuruların büyük çoğunluğunu 5233 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesine dayalı olarak 1987 ile 2004 yılları arasında gerçekleşen, terör ve terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle oluşan zararların tazmini amacıyla yapılan başvuruların oluşturduğu, bu Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte belirtilen döneme ilişkin çok sayıda başvurunun yapıldığı, 5233 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile bu döneme ilişkin başvuruların anılan Kanun'un yürürlüğe girmesinden itibaren bir yıl içinde yapılabileceğinin belirtilmesine rağmen bu sürenin son olarak 5233 sayılı Kanun'a 24/5/2007 tarihli ve 5666 sayılı Kanun ile eklenen geçici 4. madde ile 30/5/2008 tarihine kadar uzatıldığı, dolayısıyla komisyonlara belirli bir dönem çok sayıda başvuru yapılmakla beraber söz konusu başvuru yoğunluğunun devam etmesinin mümkün olmadığı tespitlerine yer verilmiştir (*Sabri Çetin*, § 67). Başvuru konusu olayın gerçekleştiği yer ve başvuru yapanın bu olay nedeniyle başvuru yaptıkları ilgili idarenin bulunduğu yerin İstanbul ili olması, anılan ilin belirli bir dönem çok sayıda başvuru yapılan yerler arasında bulunmaması dikkate alındığında başvuru yapanın makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasının 5233 sayılı Kanun kapsamında Anayasa Mahkemesince oluşturulan ilkelere göre değil, Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkına yönelik şikâyetlerde uyguladığı genel ilkelere göre değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

80. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin yargılamalar ile hukuk sisteminde yer alan mevzuat hükümleri gereğince kamu hukuku alanına dâhil olan ancak sonucu itibarıyla medeni haklar ve yükümlülükler üzerinde belirleyici olan uyuşmazlıkları konu alan davaların makul sürede tamamlanmadığı yönündeki iddialar, daha önce bireysel başvuru konusu yapılmış ve Anayasa Mahkemesince makul sürede yargılanma hakkının adil yargılanma hakkının kapsamına dâhil olduğu kabul edilerek bir davadaki yargılama süresinin makul olup olmadığının tespitinde davanın karmaşıklığı, yargılamanın kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvuru yapanın davanın hızla sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususların dikkate alınacağı belirtilmiştir (*Güher Ergun ve diğerleri*, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 34-64; *Selahattin Akyıl*, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 54-60).

81. Başvuruya konu davanın terör eylemi kapsamında patlatılan bomba sonucunda başvuru yapanın murisinin ölmesi nedeniyle maddi ve manevi tazminat istemini konu alan bir uyuşmazlık olduğu görülmektedir. Medeni hak ve yükümlülükleri konu alan davalarda yargılama faaliyetinin makul süre değerlendirmesi için başlangıcı, kural olarak uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı tarihtir (*Güher Ergun ve diğerleri*, § 50). Ancak idari yargıda dava açılabilmesi için öncelikle idari makamlara başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar ile idari davaya konu olabilecek bir işlem veya

eylemin yapılmasını sağlamak amacıyla idari makamlara yapılan başvurular üzerine açılan davalar bakımından sürenin başlangıcı idareye başvuru tarihi olup somut başvuru açısından bu tarih 23/11/2005'tir.

82. Sürenin bitiş tarihi ise çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (*Güher Ergun ve diğerleri*, § 52). Somut başvuru açısından bu tarih, Danıştayın kısmen bozma ilamına uyularak İstanbul 4. İdare Mahkemesi tarafından kararın verildiği 29/11/2013'tür.

83. Başvuruya konu yargılama sürecinin incelenmesi neticesinde 23/11/2005 tarihinde tazminat istemiyle idareye başvurulduğu, istemin kısmen kabulü üzerine İstanbul 4. İdare Mahkemesinde açılan tam yargı davasında Mahkemenin 30/3/2010 tarihli kararıyla davanın reddedildiği, temyiz üzerine Danıştay Onbeşinci Dairesince 18/1/2012 tarihinde İlk Derece Mahkemesi kararının kısmen onanıp kısmen bozulduğu, başvuruçuların karar düzeltme talebinde bulunması üzerine Danıştayın aynı Dairesince 28/2/2013 tarihinde talebin reddedildiği, kısmen bozma kararı akabinde İlk Derece Mahkemesince bozma ilamına uymak suretiyle 29/11/2013 tarihinde karar verildiği anlaşılmıştır.

84. Başvurunun değerlendirilmesi sonucunda başvuruya konu davanın hukuki meselenin çözümündeki güçlük, maddi olayların karmaşıklığı, delillerin toplanmasında karşılaşılan engeller, taraf sayısı gibi kriterler dikkate alındığında karmaşık olmaktan uzak olduğu anlaşılmıştır. Başvuruçuların tutum ve davranışlarıyla ve usule ilişkin haklarını kullanırken özensiz davranmasıyla yargılamanın uzamasına önemli ölçüde sebep olduğu da söylenemez. Somut başvuruya bir bütün olarak bakıldığında başvuruçular açısından farklı karar verilmesini gerektiren bir yön bulunmadığı ve söz konusu sekiz yıllık yargılama süresinde makul olmayan bir gecikmenin olduğu sonucuna varılmıştır.

85. Açıklanan nedenlerle başvuruçuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

86. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuruçunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuruçucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

87. Başvuruçular toplam 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminat miktarlarının ödenmesi talebinde bulunmuşlardır.

88. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

89. Mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamasında hukuki yarar bulunduğundan ihlal kararının bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 4. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

90. Mevcut başvuruda Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna

varılmıştır.

91. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği tespit edilmiş olması nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurularda net 5.200 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

92. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruçuların uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında değerlendirme yapılarak mahkemeye erişim haklarının ve makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğinin tespit edilmesi ile başvuruçuların maddi tazminat istemleri arasında illiyet bağı bulunmaması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir .

93. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 198,35 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.998,35 TL yargılama giderinin başvuruçulara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi tazminat taleplerinin kısmen reddi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Manevi tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 4. İdare Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

D. Net 5.200 TL manevi tazminatın BAŞVURUCULARA AYRI AYRI ÖDENMESİNE, başvuruçuların maddi tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 198,35 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 1.998,35 TL yargılama giderinin BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruçuların Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin İçişleri Bakanlığına ve İstanbul Valiliğine GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE
13/4/2016 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Erdal TERCAN

Üye

Üye

Başvuru Numarası : 2013/4022
Karar Tarihi : 13/4/2016

Kadir ÖZKAYA

Rıdvan GÜLEÇ